



Ελληνική Δημοκρατία
Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας
Υπουργείου Εξωτερικών

Ελληνο-Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Εφαρμογές στον Στρυμόνα και τη Ροδόπη



**Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών
και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης**



ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΑΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ



Ελληνική Δημοκρατία
Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας
Υπουργείου Εξωτερικών

Ελληνο-Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Εφαρμογές στον Στρυμόνα και τη Ροδόπη



**Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών
και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης**

Εκτενής περίληψη



ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

Το παρόν εκπονήθηκε από το ΕΚΒΥ στο πλαίσιο του έργου «Ελληνο-Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Εφαρμογές στον Στρυμόνα και τη Ροδόπη» (ΑΝΑΠ-95-2004), το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών στο πλαίσιο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Βοήθειας Hellenic Aid.

The present study has been prepared by the Greek Biotope-Wetland Centre (ΕΚΒΥ) in the framework of the project “*Hellenic-Bulgarian cooperation for the protection and management of natural resources: applications in Strymonas/Struma River basin and in Rhodope*” (ΑΝΑΠ-95-2004)”, which was funded by the Ministry of Foreign Affairs - Hellenic International Development Cooperation Department “Hellenic Aid”.

Η πλήρης αναφορά στο παρόν κείμενο είναι:

Χατζηχαράλαμπος Έλενα (συντονίστρια έκδοσης). 2007. Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού Ροδόπης. Εκτενής περίληψη. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων. Θέρμη. 20 σελ. + I παράρτημα.

This document may be cited as follows:

Hadjicharalambous Helena (editor). 2007. Conservation and promotion of the natural and cultural resources of the Rhodope prefecture. Extended summary. Greek Biotope-Wetland Centre. Thermi. 20 p. + I Annex.



THE GOULANDRIS NATURAL HISTORY MUSEUM
GREEK BIOTOPE/WETLAND CENTRE



"N. Poushkarov" INSTITUTE OF SOIL SCIENCE
7 "Chaussée Bankya", POBox 1369, Sofia 1080, Bulgaria
tel.:(+359 2) 246-141; fax:(+359 2) 248-937 e-mail: soil@mail.bg
<http://www.ias-poushkarov.org>

ΕΡΓΟ: «ΕΛΛΗΝΟ – ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ. ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΟΝ ΣΤΡΥΜΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗ ΡΟΔΟΠΗ»

ΔΡΑΣΗ 4: ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΡΟΔΟΠΗΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ: Έλενα Χατζηχαράλαμπους

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Αλεξανδρίδου Ευτυχία
Γαβαλάς Νίκος
Κακούρος Πέτρος
Κατσακιώρη Μαρία
Μπόλη Κατερίνα
Ντάφης Σπύρος
Παπαδήμος Δημήτρης
Σκιαδαρέσης Γιώργος
Στάμου Νικόλαος
Σταυρούσης Δημήτρης
Τσιαούση Βασιλική
Χατζηιορδάνου Λένα
Χατζηχαράλαμπους Έλενα

EKBY

Θεσσαλονίκη 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	1
2. Το αντικείμενο	3
3. Η μέθοδος.....	6
4. Οι φυσικοί πόροι του Νομού Ροδόπης	10
5. Οι πολιτισμικοί πόροι του Νομού Ροδόπης	13
6. Οι προσδοκίες της τοπικής κοινωνίας	16
7. Το όραμα	16
8. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την επίτευξη του οράματος.....	17
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	i

1. Εισαγωγή

Όσο οι φυσικοί πόροι θεωρούνταν «άφθονοι» και οι φυσικές περιοχές «ατέλειωτες», η υποβάθμισή τους δεν γινόταν αντιληπτή και η διαχείρισή τους ασκούταν χωρίς σχεδιασμό και ανάλογα με τις πρόσκαιρες ανάγκες. Όταν οι κοινωνίες αντιλήφθηκαν ότι υπήρχε ανάγκη να εξασφαλισθεί η παραγωγή αγαθών και η παροχή υπηρεσιών και για τις μελλοντικές γενιές, εμφανίσθηκαν ως ανάγκες η συνετή χρήση των φυσικών πόρων, αλλά και η υιοθέτηση διαφορετικών μοντέλων ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τον κλασικό ορισμό, αειφόρος ανάπτυξη είναι η *«ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»*. Με άλλα λόγια η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν υπάρχει μέριμνα ώστε η σημερινή «μεγέθυνση» να μην υπονομεύει τις δυνατότητες «μεγέθυνσης» των μελλοντικών γενεών. Η αειφόρος ανάπτυξη έχει επομένως τρεις συνιστώσες οι οποίες απαιτούν ισόρροπη πολιτική συνεκτίμηση: την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική. Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη, που εγκρίθηκε το 2001 και αναθεωρήθηκε το 2005, συμπληρώνεται, μεταξύ άλλων, και από την αρχή της ένταξης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στις ευρωπαϊκές πολιτικές που έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον¹.

Στις μέρες μας, με επιτακτική την ανάγκη για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση της βιοποικιλότητας και αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων, τα ανωτέρω αποκτούν διασυννοριακή διάσταση και εκτείνονται πέραν των συνόρων που καθορίζουν τα όρια των κρατών. Σε ολόκληρο τον πλανήτη, φυσικοί πόροι όπως σπουδαία ή και σπάνια οικοσυστήματα, νερά ποταμών και λιμνών, κ.ά. «διαιρούνται» από εθνικά σύνορα μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, καθώς αυτά δεν αποτελούν παράλληλα και οικολογικά όρια. Ως αποτέλεσμα, οι πόροι αυτοί γίνονται αντικείμενο διαφορετικής διαχείρισης και διαφορετικών πρακτικών χρήσης σε κάθε πλευρά των συνόρων, συχνά ασύμβατων μεταξύ τους. Το γεγονός αυτό συχνά επιφέρει υποβάθμιση των λειτουργιών και των αξιών τους, αλλά και των «υπηρεσιών» που

¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/el/s15001.htm>

μπορούν να προσφέρουν στον άνθρωπο και θέτει σε κίνδυνο τη διατήρησή τους. Όπως το νερό δεν αναγνωρίζει σύνορα κατά τη ροή του και τα φυτά και τα ζώα δεν αναγνωρίζουν σύνορα κατά την εξάπλωση ή την μετανάστευσή τους, ούτε και οι κίνδυνοι που τα απειλούν αναγνωρίζουν σύνορα.

Η διασυνοριακή συνεργασία στους τομείς της διατήρησης και της διαχείρισης φυσικών πόρων και περιοχών δεν επιβάλλεται μόνο από τις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις στο ζήτημα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. διατήρηση και διαχείριση σε επίπεδο οικοσυστήματος, λεκάνης απορροής, τοπίου). Επιβάλλεται και από την αναγνώριση του κοινωνικού ρόλου της διασυνοριακής συνεργασίας, δηλαδή της ευρύτερης συνεισφοράς της στην επίτευξη και διατήρηση της ειρήνης, της σταθερότητας, της φιλίας και της δίκαιης κατανομής των ωφελειών μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

Η αναγνώριση ότι το φυσικό περιβάλλον εκατέρωθεν των συνόρων είναι ενιαίο, συνεπάγεται και αναγνώρισης της ανάγκης για υιοθέτηση και εφαρμογή ενιαίων αρχών που θα διέπουν τη διατήρηση και διαχείρισή του, καθώς και την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρει το περιβάλλον αυτό για την οικονομική άνοδο και την ποιότητα ζωής όλων των κατοίκων, σε κάθε πλευρά των συνόρων. Η εφαρμογή ενιαίων αρχών σε διασυνοριακές φυσικές περιοχές έχει αποδειχθεί παγκοσμίως ότι διευκολύνεται τα μέγιστα μέσω της συνεργασίας σε διαφορετικά επίπεδα, αναλόγως των σκοπών που έχουν τεθεί, και με ποικίλα μέσα, εργαλεία και μηχανισμούς, αναλόγως των βημάτων που έχουν αναγνωρισθεί για την επίτευξη του σκοπού. Εάν, για παράδειγμα, ένας από τους σκοπούς είναι η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής τότε μπορεί να επιδιωχθεί συνεργασία τόσο σε επίπεδο συναρμόδιων υπηρεσιών ή και υπουργείων, όσο και σε τοπικό επίπεδο. Για συνεργασία σε επίπεδο συναρμόδιων υπηρεσιών και υπουργείων ένα από τα βήματα μπορεί να είναι ο συντονισμένος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής και ως εκ τούτου ενδεικτικά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι η υπογραφή μνημονίων συνεργασίας, η εκπόνηση κοινού στρατηγικού σχεδίου και σχεδίων δράσης, κ.λπ.

2. Το αντικείμενο

Ο Νομός Ροδόπης αποτελεί ανεκτίμητο οικολογικό και πολιτιστικό κεφάλαιο για τη χώρα. Στα βόρεια του νομού, τμήμα των ανατολικών απολήξεων της οροσειράς της Ροδόπης σηματοδοτούν το σύνορό του με τη Βουλγαρία και συγκεκριμένα με τους Νομούς Κάρτζαλι και Χάσκοβο. Στα νότια του νομού, ένα σύμπλεγμα υγροτόπων συνθέτει τοπία μοναδικά, διαχρονικά δεμένα με την παρουσία του ανθρώπου στην περιοχή.

Από οικολογική άποψη, η οροσειρά της Ροδόπης αποτελεί μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιοχές της Ν.Α. Ευρώπης, αλλά και της Ευρώπης γενικότερα, λόγω της μεγάλης βιοποικιλότητας που παρουσιάζει και η οποία εκδηλώνεται σε όλες τις βαθμίδες της: γενετική ποικιλότητα, ποικιλότητα ειδών, οικοσυστημάτων και τοπίων. Αυτό οφείλεται, στη γεωγραφική της θέση, στη γεωλογική σύσταση και τη γεωμορφολογία της (ανάγλυφο), αλλά και στο γεγονός ότι δεν επλήγη από τους παγετώνες και αποτέλεσε καταφύγιο για πολλά είδη της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, τα οποία βρίσκουν στη Ροδόπη το νοτιότερο όριο της εξάπλωσής τους. Σήμερα, πολλές φυσικές περιοχές στον νομό προστατεύονται βάσει των Κοινοτικών Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ, αλλά και της Σύμβασης Ραμσάρ για την προστασία των υγροτόπων διεθνώς.

Από πολιτισμική άποψη η Ροδόπη αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ιστορίας της ευρύτερης περιοχής και ειδικότερα των δύο κρατών. Από τους προϊστορικούς ήδη χρόνους η περιοχή της Ροδόπης αποτελούσε τμήμα του ευρύτερου χώρου της αρχαίας Θράκης. Η γεωγραφική της θέση υπήρξε στρατηγικής σημασίας, στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων και χερσαίων δρόμων που ενώνουν τον ελλαδικό χώρο με την Ανατολή, το Αιγαίο με τη Μαύρη θάλασσα, την Ασία με την Ευρώπη. Μέσα στο ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό της περιβάλλον έζησαν και άφησαν τα ίχνη τους οι άνθρωποι της νεολιθικής περιόδου και της εποχής του Χαλκού, τα Θρακικά φύλα, οι Ίωνες άποικοι και όλες οι γενιές των Ελλήνων, που κράτησαν ψηλά τον ελληνικό πολιτισμό στην περιοχή, από τους προϊστορικούς ως τους βυζαντινούς και νεότερους χρόνους. Η περιοχή της Ροδόπης που γνώρισε την Ρωμαϊκή κυριαρχία και δέχτηκε επιδρομές από βόρειους λαούς, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με αρχές του 20^{ου} γίνεται πεδίο ανταγωνισμού των βαλκανικών δυνάμεων και της Τουρκίας, ως την επανένταξη

της στην Ελλάδα το 1920. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και την είσοδο των Ναζιστικών στρατευμάτων, η περιοχή της Ροδόπης μαζί με την υπόλοιπη Θράκη και την Ανατολική Μακεδονία παραμένει υπό βουλγαρική κατοχή και αποδίδεται στην Ελλάδα μετά το τέλος του πολέμου. Μέσα στο ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό περιβάλλον της περιοχής άνθισε ο πολιτισμός από την αρχαϊκή, κλασική και ελληνιστική περίοδο, μέχρι τα ρωμαϊκά, βυζαντινά και νεότερα χρόνια.

Σήμερα, στα ορεινά του νομού εκατέρωθεν των συνόρων εξακολουθούν να ασκούνται δραστηριότητες όπως η υλοτομία και η κτηνοτροφία, οι οποίες δεν αποφέρουν αρκετά υψηλό εισόδημα ώστε να κρατήσουν τους τοπικούς κατοίκους στις εστίες τους. Αποτέλεσμα αυτού είναι να συνεχίζεται η δημογραφική ερήμωση της Ροδόπης. Ο χαμηλός δείκτης πληθυσμιακής πυκνότητας καταδεικνύει το ιδιαίτερα οξύ πρόβλημα της εγκατάλειψης της υπαίθρου και ιδιαιτέρως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, ενώ ο υψηλός δείκτης γήρανσης δείχνει ότι η περιοχή φθίνει ηλικιακά. Ο πρωτογενής τομέας είναι ο σπουδαιότερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας γεγονός το οποίο συνδέεται και με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της περιοχής και στις δύο πλευρές των συνόρων.

Έως σήμερα ελάχιστα έχουν γίνει για τη διατήρηση, την ανάδειξη και την προβολή των φυσικών και πολιτισμικών πόρων στην περιοχή της Ανατολικής Ροδόπης, εκατέρωθεν των συνόρων. Η περιοχή εξακολουθεί να εμφανίζεται παρθένα ως προς έργα και υποδομές τα οποία θα προάγουν τη διατήρηση, την ανάδειξη και κατ' επέκταση την αξιοποίηση των πόρων του νομού, στην κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης και προς όφελος της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών. Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αναπτύσσεται ο τουρισμός, αλλά με τρόπο απρογραμματίστο, ενώ η τουριστική επικοινωνία μεταξύ των συνόρων είναι ανύπαρκτη.

Οι κυβερνήσεις και των δύο χωρών αναγνωρίζουν ότι το φυσικό περιβάλλον της Ροδόπης είναι ενιαίο, άρα ενιαίες πρέπει να είναι και οι αρχές που θα διέπουν τη διατήρηση και διαχείρισή του, καθώς και την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρει το περιβάλλον αυτό για την οικονομική άνοδο και την ποιότητα ζωής όλων των κατοίκων. Φυσικά, οι αρχές αυτές καθορίζονται από τις σύγχρονες αντιλήψεις περί προστατευομένων περιοχών και τις σχετικές περιβαλλοντικές

πολιτικές και κανονιστικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις οποίες και οι δύο χώρες ακολουθούν.

Είναι, λοιπόν, πρωταρχικής σημασίας να προαχθεί ο στρατηγικός σχεδιασμός για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της περιοχής, στην κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξής της.

Το έργο *«Ελληνο – Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων»*, το οποίο χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Εξωτερικών στο πλαίσιο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Βοήθειας Hellenic Aid και υλοποιείται από το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων, παρείχε την ευκαιρία να εκπονηθεί **σχέδιο για τη διατήρηση και την ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης**.

Σκοποί του γενικού σχεδίου είναι:

- Η καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης των φυσικών και πολιτισμικών πόρων στον Νομό Ροδόπης.
- Η διαμόρφωση οράματος για τη διατήρηση και ανάδειξη των πόρων του Νομού Ροδόπης.
- Η πρόταση συγκεκριμένων παρεμβάσεων για τη διατήρηση και ανάδειξη των εν λόγω πόρων.

Η αναμενόμενη τελική ωφέλεια είναι η διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος με ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων του νομού. Ειδικότερα οφέλη είναι τα ακόλουθα:

- Φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη της περιοχής βάσει συγκεκριμένου σχεδιασμού και όχι αποσπασματικά.
- Προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Τόνωση της οικονομίας της περιοχής.
- Προσέλκυση επισκεπτών.
- Ενίσχυση του επιπέδου ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού και των επισκεπτών για τις αξίες του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Το σχέδιο **εστιάζει** στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς του νομού και στην ανάδειξή τους προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. **Δεν εξετάζει** προβλήματα πανελλαδικής εμβέλειας των οποίων η αντιμετώπιση απαιτεί εθνικό σχεδιασμό όπως, για παράδειγμα, η υφαλμύρωση των υπόγειων υδροφορέων. Επίσης, δεν εξετάζει τους ενεργειακούς-ορυκτούς πόρους και τα κοιτάσματα.

Το σχέδιο σε προγενέστερη μορφή του αποτέλεσε τη βάση διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη, δια της οποίας προωθήθηκαν:

- α) η ενημέρωση για το σχέδιο
- β) η ανταλλαγή απόψεων και η συναίνεση των ανθρώπων της περιοχής και
- γ) η οριστικοποίηση των προτάσεων έργων και παρεμβάσεων.

Στην τελική μορφή του το σχέδιο φιλοδοξεί να αποτελέσει συνιστώσα της ευρύτερης στρατηγικής ανάπτυξης του Νομού Ροδόπης και παράδειγμα καλής πρακτικής για τον σχεδιασμό της διατήρησης και ανάδειξης των πόρων σε επίπεδο νομού τόσο για την Ελλάδα όσο και για τη Βουλγαρία.

3. Η μέθοδος

Το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης εκπονήθηκε στο πλαίσιο που ορίζουν συναφείς εθνικές στρατηγικές (π.χ. «Στρατηγική για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού», «Ελληνική στρατηγική προς τη βιώσιμη ανάπτυξη», «Εθνική στρατηγική για τους υδροτοπικούς πόρους», «Εθνικός σχεδιασμός για το φυσικό περιβάλλον»), το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και ο σχεδιασμός περιφερειακής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Γ΄ ΚΠΣ). Ελήφθησαν επίσης υπόψη, και με κάθε επιφύλαξη λόγω του μη οριστικού χαρακτήρα τους κατά την περίοδο συγγραφής του παρόντος, κείμενα διαβούλευσης και εγκύκλιοι για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 (π.χ. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, Τομεακά και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα), και ειδικότερα οι

πρόνοιές τους για τις ορεινές και αγροτικές περιοχές της χώρας, τη διασυνοριακή συνεργασία, την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης.

Έμφαση δόθηκε στο τρίπτυχο «*αειφόρος διαχείριση φυσικών πόρων και προστατευόμενων περιοχών – περιβαλλοντική ενημέρωση και εκπαίδευση – αειφόρος τουρισμός*». Σημαντική παράμετρος σχεδιασμού ήταν οι απόψεις και προτάσεις των τοπικών φορέων, όπως αυτές αποτυπώθηκαν μέσα από επαφές και συνεντεύξεις στην ελληνική πλευρά, αλλά και μέσα από συνέδριο για τη *διατήρηση της φύσης και την αειφόρο ανάπτυξη στη Ροδόπη*² στο οποίο μετείχαν εκπρόσωποι αρχών και φορέων από τις δύο χώρες.

Εξίσου σημαντική παράμετρος σχεδιασμού ήταν επίσης η Εθνική Στρατηγική της Βουλγαρίας για τον Οικοτουρισμό η οποία αποτελεί ένα από τα πρώτα βήματα της Βουλγαρίας προς την αειφορία και ένα από τα βασικά κείμενα αναφοράς κατά τον σχεδιασμό της χώρας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013. Ενδεικτικά, αναφέρονται η *Εθνική Στρατηγική Περιφερειακής Ανάπτυξης*, το *Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης*, το *Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Υπαίθρου* της Βουλγαρίας, τα οποία σε γενικές γραμμές στοχεύουν στην μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας αναφορικά με το επίπεδο ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού και θέτουν ως μία από τις προτεραιότητές τους την ανάπτυξη των συνοριακών περιοχών και της διασυνοριακής συνεργασίας. Αναφέρεται επίσης το *Αναπτυξιακό Σχέδιο της Νοτιοκεντρικής (ΝΚ) Περιφέρειας για την περίοδο 2007-2013*, το οποίο θα αποτελεί το βασικό προγραμματικό κείμενο πολιτικής για την αειφόρο κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας του Νοτιοκεντρικού διοικητικού τομέα, όπου υπάγεται και η όμορη με τον Νομό Ροδόπης περιοχή της Βουλγαρίας (Νομοί Κάρτζαλι και Χάσκοβο).

Το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης εκπονήθηκε με την υλοποίηση σειράς εργασιών σε διακριτές φάσεις, ως ακολούθως:

² Το συνέδριο «*Διατήρηση της φύσης και αειφόρος ανάπτυξη στη Ροδόπη: Ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας*» διοργανώθηκε από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, με την υποστήριξη της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG IIIA Ελλάδα – Βουλγαρία στο πλαίσιο του έργου «*Ανταλλαγή τεχνογνωσίας για την προώθηση του κοινού σχεδιασμού διαχείρισης περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας, στον ορεινό όγκο της Ροδόπης στο πνεύμα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ*».

Φάση Α. Καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στον Νομό Ροδόπης.

Καταγράφηκαν, αναλύθηκαν και αξιολογήθηκαν οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι του νομού. Καταγράφηκαν επίσης οι υφιστάμενες υποδομές διατήρησης και διαχείρισης αυτών. Για την καταγραφή και ανάλυση των πόρων χρησιμοποιήθηκαν υφιστάμενες δημοσιευμένες και αδημοσίευτες πηγές. Επίσης, έγιναν επιτόπιες επισκέψεις από ομάδα ειδικών σε θέματα δασικών, υδροτοπικών και πολιτισμικών πόρων, προστατευόμενων περιοχών, περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ανάδειξης. Τέλος, διενεργήθηκαν επαφές με αρμόδιους τοπικούς φορείς και υπηρεσίες. Ειδικότερα, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με δημάρχους και κοινοτάρχες του Νομού Ροδόπης (Φεβρουάριος 2005), εκπροσώπους της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ροδόπης (Μάρτιος 2005), της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Μάιος 2005), της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (Δεκέμβριος 2005) και Επιμελητηρίων του Νομού (Μάιος 2005). Σκοπός των συναντήσεων αυτών ήταν:

- η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης (υλοποιηθέντα έργα, έργα προς υλοποίηση, έργα προς αξιολόγηση), αναφορικά με τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού,
- ο εντοπισμός και η καταγραφή των τοπικών προβλημάτων και η διερεύνηση τρόπων αντιμετώπισής τους,
- η αποτύπωση των προσδοκιών της τοπικής κοινωνίας και
- η προκαταρκτική διερεύνηση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων επίτευξης των σκοπών του έργου για την περιοχή.

Οι φυσικοί πόροι διακρίθηκαν σε ενότητες και αξιολογήθηκαν. Η αξιολόγησή τους βασίστηκε στα κριτήρια (Nature Conservancy Council 1988, Παπαστεργιάδου κ.ά. 1995): Ευπάθεια, Σπανιότητα, Βαθμός διατάραξης, Κοινωνική και οικονομική αξία, Μέγεθος, Ποικιλότητα, Δυνατότητα ανόρθωσης, Ποιότητα τοπίου, Ιστορική, αρχαιολογική αξία.

Τα κριτήρια δεν χρησιμοποιήθηκαν για τη συγκριτική, μεταξύ περιοχών, αξιολόγηση, αλλά για την αναγνώριση αξόνων και μέτρων παρέχοντας ενδείξεις όπως:

- Πόροι με υψηλό βαθμό διατάραξης και υψηλή δυνατότητα ανόρθωσης ενδείκνυνται για την ανάληψη δράσεων ανόρθωσης ή αποκατάστασης.
- Πόροι με υψηλό βαθμό ευπάθειας, ποικιλότητας ή σπανιότητας χρειάζονται ήπιες παρεμβάσεις και ανάληψη δράσεων διατήρησης.
- Πόροι με χαμηλό βαθμό ευπάθειας, υψηλή ποικιλότητα και ποιότητα τοπίου ή υψηλή ιστορική- αρχαιολογική αξία προσφέρονται για την ανάληψη δράσεων ανάδειξης και ανάπτυξης αειφόρου τουρισμού.

Στην αξιολόγηση λήφθηκε υπόψη η γνώμη των τοπικών κοινωνιών, όπως προέκυψε από τις επαφές με αρμόδιους τοπικούς φορείς και υπηρεσίες. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης διερευνήθηκαν οι δυνατότητες αναβάθμισης, περαιτέρω ανάδειξης, και αξιοποίησης των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού.

Φάση Β. Σχεδιασμός της διατήρησης και ανάδειξης των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης.

Στηρίχθηκε στα αποτελέσματα της Φάσης Α και αφορά:

- Διαμόρφωση οράματος για τη διατήρηση και ανάδειξη των πόρων του Νομού Ροδόπης.
- Διαμόρφωση των αξόνων προτεραιοτήτων διατήρησης και ανάδειξης των πόρων.
- Περιγραφή και τεκμηρίωση προτεινόμενων έργων.
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων χρηματοδότησης των έργων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους.
- Διερεύνηση της διαθεσιμότητας και της δυνατότητας φορέων της περιοχής να αναλάβουν την εκπόνηση των προτεινόμενων έργων.

Σημαντικές παράμετροι σχεδιασμού ήταν οι απόψεις και προτάσεις των τοπικών φορέων και η Εθνική Στρατηγική της Βουλγαρίας για τον Οικοτουρισμό. Έμφαση δόθηκε στο τρίπτυχο «αειφόρος διαχείριση φυσικών πόρων και προστατευόμενων περιοχών – περιβαλλοντική ενημέρωση και εκπαίδευση – αειφόρος τουρισμός». Για την επιλογή έργων και την ταξινόμησή τους εφαρμόστηκαν οι αρχές της μεθόδου αξίας

χρήσης (Zangemeister 1971). Τα κύρια κριτήρια για την αποτίμηση της αξίας χρήσης των έργων ήταν:

- η εναρμόνιση με τους σκοπούς διατήρησης και ανάδειξης,
- η αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες και
- η δυνατότητα υλοποίησής τους από την άποψη της διαθεσιμότητας φορέων υλοποίησης και της δυνατότητας εξεύρεσης πόρων χρηματοδότησης.

Φάση Γ. Διαβούλευση και οριστικοποίηση του σχεδίου για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης.

Το σχέδιο αποτέλεσε τη βάση διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη, μέσα από την οποία προωθήθηκαν: η ενημέρωση για το σχέδιο, η ανταλλαγή απόψεων και η συναίνεση των ανθρώπων της περιοχής και, τέλος, η οριστικοποίηση των προτάσεων έργων και παρεμβάσεων. Αρχικά το σχέδιο παρουσιάστηκε στους τοπικούς φορείς δίνοντας έναυσμα σε έναν γόνιμο διάλογο κατά τον οποίο οι τοπικοί φορείς είχαν τη δυνατότητα να καταθέσουν συμπληρωματικές προτάσεις. Ακολούθησε δεύτερος κύκλος επαφών με αρμόδιους τοπικούς φορείς και υπηρεσίες μέσα από τον οποίο οριστικοποιήθηκε ένα κοινό όραμα για τον Νομό, οι άξονες παρεμβάσεων, τα μέτρα και τα προτεινόμενα έργα, τα οποία και ετέθησαν υπόψη τους.

Το παρόν κείμενο εστιάζει στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς του νομού και στην ανάδειξή τους προς όφελος της τοπικής κοινωνίας.

4. Οι φυσικοί πόροι του Νομού Ροδόπης

Το όρος Ροδόπη (με έκταση περίπου 18.000 km²), το οποίο μοιράζεται μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδος (σε αναλογία έκτασης περίπου 80:20), αποτελεί φυσική περιοχή μεγάλης οικολογικής αξίας. Στο τμήμα του που εκτείνεται στον Νομό Ροδόπης, δύο περιοχές έχουν χαρακτηριστεί ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ). Στο όρος Ροδόπη εμφανίζονται τρεις ζώνες δασικής βλάστησης. Στα χαμηλότερα υψόμετρα εμφανίζεται η ζώνη των αείφυλλων-

πλατυφύλλων ή ζώνη του πρίνου, σε μείξη με άλλα αείφυλλα πλατύφυλλα. Όλα τα δάση της ζώνης αυτής λόγω αλόγιστων υλοτομιών, υπερβόσκησης και πυρκαγιών έχουν υποβαθμιστεί. Στη ζώνη αυτή έχουν γίνει στο παρελθόν εκτεταμένες αναδασώσεις με τραχεία πεύκη για καθαρά υδρονομικούς σκοπούς. Μετά τη ζώνη του πρίνου κυριαρχεί η ζώνη των δρυοδασών. Σχεδόν όλα τα δάση των δρυών εμφανίζονται ως πρεμνοφυή σε έναν μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό υποβάθμισης και σπανιότερα ως σπερμοφυείς κλαδονομούμενες συστάδες γύρω από τους οικισμούς. Τα δάση της οξιάς εμφανίζονται μετά τα 1000 περίπου μέτρα. Τα δάση αυτά είναι γενικά υποβαθμισμένα, εμφανίζονται όμως και παραγωγικές συστάδες με πολύ καλή δομή και δυνατότητα παραγωγής ξύλου ποιότητας.

Στις απολήξεις του όρους Ίσμαρος, στην περιοχή Πετρωτά του Δήμου Σαπών φύεται το νανόμορφο δάσος μαύρης πεύκης το οποίο καλύπτει έκταση περίπου 1.000 στρεμμάτων. Το φαινόμενο αυτό, της νανόμορφης μορφής της μαύρης πεύκης, είναι μοναδικό όχι μόνο για τη χώρα μας αλλά και για την Ευρώπη. Στο δάσος αυτό τα περισσότερα άτομα μαύρης πεύκης μοιάζουν με τα δενδρύλλια «Μπονσάϊ», με ύψος που σπάνια ξεπερνά το 1,0 m σε ηλικία 70-80 ετών.

Στην περιοχή του οικισμού των Πετρωτών, σε κοιλότητες των ηφαιστειογενών βράχων στο δάσος της νανόμορφης μαύρης πεύκης, εντοπίζεται αρχαίο λατομείο εξαγωγής μυλόπετρων.

Το σπήλαιο της Μαρώνειας, με ιδιαίτερη ιστορική και αρχαιολογική αξία, είναι καταφύγιο νυχτερίδων που προστατεύονται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, χάρη στο κατάλληλο εσωτερικό περιβάλλον του σπηλαίου και στην ύπαρξη τρεχούμενου νερού κοντά σε αυτό.

Αξιόλογος επίσης είναι ο Άξονας Παραλίας Πετρωτών - Κρωβύλης, με παραλία μικρού εύρους και ιδιαίτερα ενδιαφέρον τοπίο.

Ο νομός Ροδόπης, εκτός από τους δασικούς πόρους, χαρακτηρίζεται και από πλούσιο υδρογραφικό δίκτυο. Εδώ απαντούν υγρότοποι ποικίλων τύπων και μεγεθών, άλλοι σε καλύτερη και άλλοι σε λιγότερη καλή κατάσταση διατήρησης που ωστόσο όλοι διατηρούν την σπουδαιότητά τους τόσο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας όσο και για τη σημασία που έχουν για τον τοπικό πληθυσμό. Μεταξύ αυτών

περιλαμβάνονται διεθνούς σημασίας υγροτοπικές περιοχές οι οποίες έχουν προταθεί για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000.

Η κοιλάδα Κομψάτου είναι Ζώνη Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα ενώ παράλληλα φιλοξενεί είδη θηλαστικών, αμφιβίων, ερπετών και ψαριών της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Ο ποταμός Κομψάτος έχει μεγάλη παροχή και τροφοδοτεί τη λίμνη Βιστωνίδα. Πρόκειται για εγκιβωτισμένο ποταμό στο πεδινό τμήμα του, ο οποίος παράγει μεγάλη ποσότητα αμμοχάλικου και ιλύος. Περιβάλλεται από βοσκόμενα δρυοδάση και κοιλάδες με απότομες κλιτύες. Στην έξοδό του υπάρχουν υπερβοσκημένα και υποβαθμισμένα παραποτάμια δάση ειδών μαλακού ξύλου καθώς και εκτεταμένες λευκοκαλλιέργειες. Οι κύριες ανθρώπινες δραστηριότητες αφορούν την αμμοληψία και κτηνοτροφία. Λαθροϋλοτομίες, βόσκηση και εκχερσώσεις έχουν οδηγήσει σε υποβάθμιση του παραποτάμιου δάσους του ποταμού Κομψάτου και σε περιορισμό της έκτασής του.

Ο ποταμός Φιλιούρης ή Λίσσος περιβάλλεται κυρίως από μακί, δάση δρυός και λιβάδια. Υπάρχουν αναδασώσεις με πεύκα σε ανοίγματα του δρυοδάσους αλλά και λείψανα παραποτάμιων δασών τόσο κατά μήκος του ποταμού όσο και διάσπαρτα μέσα στις διάφορες καλλιέργειες. Στην κοιλάδα Φιλιούρη έχουν καταγραφεί είδη θηλαστικών, πουλιών, ερπετών, αμφιβίων και ψαριών των Οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ. Ο ποταμός είναι εγκιβωτισμένος. Χρησιμοποιείται για άρδευση και δέχεται γεωργικά εκπλύματα και βιομηχανικά απόβλητα. Στην Κοιλάδα του Φιλιούρη παρατηρείται εισαγωγή ξενικών ειδών, εντατική διαχείριση των δασών και λαθροθηρία. Από την περιοχή διέρχονται αυτοκινητόδρομος και σιδηροδρομική γραμμή.

Η λίμνη Ισμαρίδα φιλοξενεί μεγάλο αριθμό προστατευόμενων ειδών και ενοτήτων βλάστησης και προστατεύεται από τις κοινοτικές οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ. Αποτελεί μέρος συμπλέγματος υγροτόπων διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ. Η κυριότερη ασχολία των κατοίκων της περιοχής είναι η γεωργία. Η λίμνη χρησιμοποιείται ως εκτατικό ιχθυοτροφείο. Αποτελεί αποδέκτη των επεξεργασμένων λυμάτων της πόλης της Κομοτηνής. Ακατέργαστα απόβλητα από μεταποιητικές μονάδες εισρέουν στη λίμνη. Θεωρείται υπερεύτροφη. Οι καλαμώνες

στην περιοχή της λίμνης, αντιπροσωπεύουν τον κυρίαρχο τύπο βλάστησης και επεκτείνονται διαρκώς. Κύριο πρόβλημα αποτελεί η πτώση της στάθμης της λίμνης.

Η λίμνη Βιστωνίδα μοιράζεται στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης. Περιβάλλεται από καλλιέργειες και ορεινή δασώδη περιοχή. Τη θερινή περίοδο υπάρχει είσοδος θαλασσινού νερού στη λίμνη με αποτέλεσμα να είναι κατά ένα μέρος υφάλμυρη με μεταβαλλόμενη αλατότητα. Η λίμνη Βιστωνίδα και η περιμετρική της ζώνη φιλοξενεί μεγάλο αριθμό προστατευόμενων ειδών και ενοτήτων βλάστησης. Ανήκει σε ευρύτερο σύμπλεγμα υδροτόπων διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ και τις κοινοτικές οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ. Η γεωργική γη γύρω από τη Βιστωνίδα θεωρείται γόνιμη ενώ ο τουρισμός δεν είναι ανεπτυγμένος. Η αλιεία είναι σημαντική, αν και μειωμένη σε σχέση με το παρελθόν. Θεωρείται υπερεύτροφη λίμνη. Κύρια προβλήματα είναι η μείωση του βάθους της λίμνης από τις προσχώσεις, η αύξηση της αλατότητας και η μείωση της έκτασης του υδροτόπου. Αναγκαία είναι η αύξηση της ποσότητας γλυκού νερού που εισρέει στη λίμνη και η μείωση των φερτών υλών.

Οι έξι αβαθείς λιμνοθάλασσες του Νομού Ροδόπης (Ξηρολίμνη, Καρατζά, Μέση, Πτελέα, Έλος, Λίμνη) διαχωρίζονται από τη θάλασσα με αμμώδη ακτή. Τροφοδοτούνται κυρίως από υπόγειους υδροφορείς και από τις βροχοπτώσεις. Βρίσκονται σε επικοινωνία με τη θάλασσα. Τελούν υπό προστασία σύμφωνα με διεθνείς συμβάσεις και κοινοτικές οδηγίες. Οι λιμνοθάλασσες είναι τύπος οικοτόπου προτεραιότητας σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Η περιοχή έχει υψηλή αξία αναψυχής. Πιέσεις ασκούνται από επέκταση των καλλιεργειών, τουριστικές εγκαταστάσεις και κατασκευή δρόμων, σε συνδυασμό με γεωργικούς ρύπους. Παρατηρείται κυνηγετική δραστηριότητα. Κατά τους θερινούς μήνες εντείνονται οι πιέσεις στην παραλιακή ζώνη.

5. Οι πολιτισμικοί πόροι του Νομού Ροδόπης

Η περιοχή της Ροδόπης από τους προϊστορικούς ήδη χρόνους αποτελούσε τμήμα του ευρύτερου χώρου της αρχαίας Θράκης. Η γεωγραφική της θέση υπήρξε στρατηγικής σημασίας, στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων και χερσαίων δρόμων που ενώνουν τον

ελλαδικό χώρο με την Ανατολή, το Αιγαίο με τη Μαύρη θάλασσα, την Ασία με την Ευρώπη. Μέσα στο ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό της περιβάλλον έζησαν οι άνθρωποι της νεολιθικής περιόδου και της εποχής του Χαλκού, τα Θρακικά φύλα, οι Ίωνες άποικοι και όλες οι γενιές των Ελλήνων, που κράτησαν ψηλά τον ελληνικό πολιτισμό στην περιοχή, από τους προϊστορικούς ως τους βυζαντινούς και νεότερους χρόνους.

Την ανθρώπινη δραστηριότητα στην περιοχή κατά την παλαιολιθική εποχή (10.000 - 7.000 π.Χ.) μαρτυρούν τα λίθινα εργαλεία από πυριτόλιθο, πολλά από τα οποία βρέθηκαν στο προϊστορικό λατομείο πυριτόλιθου στα Πετρωτά. Η νεολιθική περίοδος (5.800-3.000 π.Χ.) φωτίζεται περισσότερο από τις μικρές κλίμακας ανασκαφές στην Παραδημή, στο σπήλαιο της Μαρώνειας και τους Προσκυνητές. Κατά την εποχή του χαλκού (3.000-1.100/1.050 π.Χ.) η Θράκη δέχεται την επίδραση των μεγάλων οχυρωμένων οικισμών του Β. Αιγαίου, της Λέσβου, Λήμνου και Τροίας. Η κάθοδος και η εγκατάσταση θρακικών φύλων στην περιοχή αρχίζει τον 11^ο αι. π.Χ. και διαπιστώνεται αρχαιολογικά σε ορεινές θέσεις της Ροδόπης και του Ισμάρου. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί η οχυρωμένη ακρόπολη της Εργάνης (Ασάρ-τεπέ), κοντά στην Ξυλαγανή. Οι οικισμοί της εποχής του σιδήρου (1.050-650 π.Χ.) οργανώνονται σε χαμηλούς λόφους στα πεδινά ή κοντά σε ποταμούς στα ορεινά. Οικιστικά κατάλοιπα, οχυρωματικοί περίβολοι, νεκροταφεία, υπαίθρια ιερά και βραχογραφίες υποδεικνύουν τον αξιόλογο πολιτισμό και την πολεμική δεξιότητα των Κικόνων, των κατοίκων της ομηρικής Ισμάρας (σημερινή κορυφή Αγίου Γεωργίου Μαρώνειας), που λάτρεψαν τον Ήλιο και τον μυθικό βασιλιά της Ροδόπης Ρήσο, τον θεό της φύσης, του κυνηγιού και των άγριων ζώων.

Με αφορμή τον αποικισμό των Ιώνων στα παράλια της Θράκης τον 7^ο αιώνα π.Χ., στην περιοχή της Ροδόπης ιδρύθηκαν σπουδαίες πόλεις, όπως η Δίκαια, η Στρώμη και η Μαρώνεια, τα οικιστικά κατάλοιπα των οποίων καταδεικνύουν τον πολιτιστικό πλούτο του νομού με τον πιο αδιάμφευστο τρόπο. Η Μαρώνεια αναδεικνύεται σε ισχυρή και ακμαία πόλη της αρχαιότητας, αλλά και σε έναν σύγχρονο αρχαιολογικό χώρο τεράστιας σπουδαιότητας, που θέτει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός αιεφόρου τουρισμού. Την ελληνιστική περίοδο αντιπροσωπεύει στην περιοχή της Ροδόπης ο μακεδονικός τάφος στα Σύμβολα, ενώ την περίοδο της ρωμαιοκρατίας σηματοδοτεί η ίδρυση νέων πόλεων, αλλά και η μεγάλη ανάπτυξη που γνωρίζουν οι παλιές. Σε αυτό συμβάλλει καθοριστικά η Εγνατία οδός. Τμήματα της διασημότερης

αμαξιτής οδού της αρχαιότητας, εντοπίστηκαν κοντά στα ερείπια της Αναστασιούπολης - Περιθεώριου, όπως και ανατολικότερα, μετά το χωριό Ίασμος. Η πορεία της συνέχιζε για να συναντήσει τη Μαξιμιανούπολη - Μοσυνούπολη, την Κομοτηνή, τα βυζαντινά Κουμουτζηνά και να διασχίσει την πεδιάδα μέχρι τις Σάπες.

Κατά τη βυζαντινή, τέλος, περίοδο στην παράλια και πεδινή Ροδόπη νέες πόλεις ιδρύονται στις θέσεις παλαιότερων (Αναστασιούπολη – Περιθεώριο, Μαξιμιανούπολη – Μοσυνούπολη), ενώ κάποιες παλιές, όπως η Μαρώνεια, συνεχίζουν να ακμάζουν. Αργότερα οι πόλεις συρρικνώνονται και μεταβάλλονται σε κάστρα. Κάποιες αλλάζουν ονομασία (Περιθεώριο, Μοσυνούπολη), άλλες διατηρούν την παλαιά (Μαρώνεια), ενώ νέα κέντρα αναπτύσσονται σε συγκοινωνιακούς κόμβους, όπως τα Κουμουτζηνά.

Στην ορεινή Ροδόπη, το Παπίκιον όρος εξελίσσεται σε σημαντικό κέντρο μοναχισμού του Βυζαντίου, με οργάνωση σύμφωνη με τα πρότυπα του Αγίου Όρους και μεγάλη ακμή ανάμεσα στον 11^ο και 12^ο αιώνα. Τα κινητά ευρήματα των ανασκαφών, τα πλούσια μαρμαροθετημένα δάπεδα, τα γλυπτά και οι τοιχογραφίες που κοσμούσαν τα καθολικά των μονών, σε μια ορεινή και δύσβατη περιοχή, δηλώνουν την οικονομική ευρωστία του μοναστικού κέντρου και τη στενή επικοινωνία με τα μεγάλα αστικά κέντρα γύρω του, ακόμα και με την Κωνσταντινούπολη.

Οι πολιτισμικοί πόροι του Νομού Ροδόπης, ωστόσο, δεν εξαντλούνται στα αρχαιολογικά της ευρήματα. Είναι τα «θρακικά μετέωρα» και τα εγκαταλελειμμένα χωριά στο κατάφυτο περιβάλλον του Παπίκιου, όπως ο παλιός Ληνός (Κιοπλού). Είναι η πλούσια ιστορία, τα ήθη και έθιμα των κατοίκων, οι μουσικές και τα τραγούδια τους, τα γραφικά πομακοχώρια, η πόλη της Κομοτηνής με το πάντρεμα των αντιθέσεων, οι μιναρέδες πλάι στα καμπαναριά, η καθημερινότητα ενός τόπου βαθιά «πολιτισμένου».

Παρά τον πλούτο τους οι πολιτισμικοί πόροι του νομού δεν έχουν λάβει ακόμη την ανάδειξη και την προβολή που τους αξίζει. Πολύ περισσότερο δε όταν ακόμη και σήμερα η πρόσβαση σε αυτούς είναι δυσχερής, είτε λόγω προβλημάτων στο οδικό δίκτυο είτε λόγω ανεπαρκούς σήμανσης, και η μεταξύ τους σύνδεση ελλιπής ή ανύπαρκτη.

6. Οι προσδοκίες της τοπικής κοινωνίας

Η τοπική κοινωνία αναγνωρίζει ότι ο Νομός Ροδόπης διαθέτει αξιόλογους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους, οι οποίοι έως σήμερα ελάχιστα έχουν αξιοποιηθεί ως πόλος έλξης επισκεπτών αλλά και για την ανάδειξη του νομού στην υπόλοιπη Ελλάδα. Η περιοχή μελέτης εμφανίζεται να είναι παρθένα ως προς έργα και υποδομές τα οποία θα προάγουν τη διατήρηση, την ανάδειξη και κατ' επέκταση την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού.

Οι απόψεις των τοπικών κοινωνιών ως προς τον χαρακτήρα και τον ρυθμό των παρεμβάσεων για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Κοινός τόπος είναι η ανάγκη να αντιμετωπισθούν οι ελλείψεις σε υποδομές, οι οποίες έχουν αντίκτυπο αφενός στη συγκράτηση του πληθυσμού στις εστίες του και αφετέρου στην προσβασιμότητα και παροχή υπηρεσιών προς τους επισκέπτες της περιοχής.

7. Το όραμα

Στον Νομό Ροδόπης το τρίπτυχο «Περιβάλλον – Ιστορία – Πολιτισμός» συνδέει δυναμικά το παρελθόν με το παρόν, σε μία κοινή πορεία προς το μέλλον. Ο Νομός Ροδόπης συνδυάζει με τρόπο μοναδικό την εναλλαγή τοπίων, οικοσυστημάτων, ιστορικών εποχών και πολιτισμών.

Διανύοντας απόσταση περίπου 50 km από τα νότια προς τα βόρεια σύνορα του νομού, αντικρίζεις τόπους που συνδυάζουν τη φυσική ομορφιά με το ξεχωριστό γεωγραφικό αλλά και ιστορικό ενδιαφέρον. Το τοπίο εναλλάσσεται από θαλάσσιο σε πεδινό, ημι-ορεινό και ορεινό περικλείοντας στοιχεία αστικά, αγροτικά, ημι-φυσικά και φυσικά. Μεγάλη η ποικιλία των οικοσυστημάτων του Νομού και πολύτιμες και αναγνωρισμένες διεθνώς οι αξίες τους για τον άνθρωπο και τη φύση: θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα ισχυρός πόλος έλξης για πολλούς επισκέπτες το θέρος, λιμνοθάλασσες με πλούσια πανίδα, γόνιμοι αγροί και λιβάδια, ζωοδόχοι ποταμοί, ορεινά δάση. Τα προβλήματα που προκάλεσαν λανθασμένοι σχεδιασμοί και ασύνετες παρεμβάσεις δεν λείπουν από κανένα οικοσύστημα. Μπορούν, όμως, να επιλυθούν, ώστε να μεγιστοποιηθούν στο μέλλον οι ωφέλειες για όλους τους κατοίκους.

Η περιήγηση εξελίσσεται σε ένα ταξίδι στον χρόνο, στον μύθο και στην ιστορία, καθώς μαρτυρίες για την ύπαρξη ανθρώπινης δραστηριότητας από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια και μνημεία από την αρχαϊκή, κλασική και ελληνιστική περίοδο, μέχρι τα ρωμαϊκά, βυζαντινά και νεότερα χρόνια, ελκύουν την προσοχή του περιηγητή.

Ταυτοχρόνως, ο διαπολιτισμικός χαρακτήρας του νομού αποτελεί τη σύγχρονη μαρτυρία της εξέλιξης του πληθυσμού της ευρύτερης Θράκης και ηθών και εθίμων που έχουν τις ρίζες τους σε έτη παρελθόντα. Οι κάτοικοι του νομού, χριστιανοί, μουσουλμάνοι, παλιννοστούντες από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και οικονομικοί μετανάστες, συνθέτουν ένα μωσαϊκό πολιτισμών και παραδόσεων που σε αρκετές περιπτώσεις σε ταξιδεύει πίσω στον χρόνο.

Οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι του νομού πρέπει να τύχουν της αναγνώρισης που τους αξίζει.

Όραμά μας είναι, οι μοναδικής ποικιλότητας και ιστορικού ενδιαφέροντος πόροι του Νομού Ροδόπης να αναδειχθούν ως το συγκριτικό πλεονέκτημά του και να αποτελέσουν πηγή ωφελειών για τους κατοίκους και τους επισκέπτες του και φυσικό εφοπτήριο αειφόρου ανάπτυξής του.

8. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την επίτευξη του οράματος

Λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση των πόρων, τις προσδοκίες των τοπικών κοινωνιών και το όραμα για τον Νομό Ροδόπης, το σχέδιο για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του νομού δομείται σε πέντε άξονες παρεμβάσεων. Από αυτούς οι τέσσερις προσδιορίζονται χωρικά, ενώ ένας πέμπτος άξονας αφορά οριζόντια στο σύνολο του νομού. Οι άξονες Α και Β αφορούν στην γεωγραφική περιοχή της οροσειράς της Ροδόπης που υπάγεται στον ομώνυμο νομό (δυτικό και ανατολικό τμήμα αντίστοιχα), ο άξονας Γ αφορά στο Όρος Ίσμαρος και στην ευρύτερη περιοχή του, ο άξονας Δ αφορά στο τόξο των υγροτόπων και στην ευρύτερη περιοχή τους, ενώ ο άξονας Ε είναι αυτός που αφορά οριζόντια στο σύνολο του νομού. Κάθε άξονας παρεμβάσεων οργανώνεται σε επιμέρους μέτρα δια των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη του οράματος για τον Νομό Ροδόπης. Στο πλαίσιο κάθε μέτρου προτείνονται έργα τα οποία πληρούν τα κριτήρια επιλογής που τέθηκαν.

Ο άξονας Α «*Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης*» αφορά τη γεωγραφική περιοχή που ορίζουν η Κοινότητα Αμαζιάδων και οι Δήμοι Ιάσμου και Σώστου.

Ο άξονας Β «*Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης*» αφορά τη γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Κομοτηνής, Φιλύρας και Αρριανών και οι Κοινότητες Οργάνης και Κέχρου. Η περιοχή παρέμβασης είναι κυρίως η ορεινή και ημιορεινή ζώνη των ανωτέρω δήμων και κοινοτήτων και η πόλη της Κομοτηνής.

Ο άξονας Γ «*Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσμαρος και της ευρύτερης περιοχής του*» αφορά στη γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Μαρώνειας και Σαπών περιλαμβανομένης και της παράκτιας ζώνης τους.

Ο άξονας Δ «*Διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους*» αφορά στην γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνουν οι Δήμοι Αιγείρου και Νέου Σιδηροχωρίου και καλύπτει το σύνολο των λιμνών και λιμνοθαλασσών του νομού και την ευρύτερη περιοχή τους περιλαμβανομένης της παράκτιας ζώνης.

Ο άξονας Ε «*Οριζόντιες δράσεις για τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης*» δεν προσδιορίζεται χωρικά αλλά αφορά οριζόντια στο σύνολο του νομού. Περιλαμβάνει μέτρα που καλύπτουν δράσεις και ενέργειες νομαρχιακής εμβέλειας και όχι τοπικού χαρακτήρα.

Η επίτευξη του οράματος μέσα από τους ανωτέρω άξονες παρεμβάσεων επιδιώκεται με την υλοποίηση έργων:

- Προστασίας ή και αποκατάστασης των φυσικών πόρων (στους άξονες Α, Β, Γ, Δ και Ε).
- Συντήρησης, βελτίωσης ή και δημιουργίας νέων υποδομών προσπέλασης (στους άξονες Α, Β, Γ, Δ και Ε).
- Ανάδειξης περιοχών ιδιαίτερου φυσικού ή πολιτισμικού ενδιαφέροντος (στους άξονες Α, Β, Γ, Δ και Ε).

- Δημιουργίας τουριστικών υποδομών για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (στους άξονες Α, Β, Γ και Δ).
- Βελτίωσης του αστικού και περιαστικού περιβάλλοντος των οικισμών στις περιοχές παρέμβασης, βάσει μελέτης για τις απαιτούμενες ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις (στους άξονες Α, Β, Γ και Δ).
- Βελτίωσης και λειτουργικής ολοκλήρωσης των λιμενικών υποδομών (στους άξονες Γ και Δ).
- Προστασίας και ανάδειξης πολιτισμικών πόρων (Άξονας Γ).
- Τυποποίησης, προβολής και προώθησης των τοπικών προϊόντων του νομού (Άξονας Ε).
- Αποκατάστασης και ανάπλασης ορεινών οικισμών του νομού, βάσει μελέτης για τις απαιτούμενες ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις (Άξονας Ε).
- Ανάπτυξης των ανθρωπίνων πόρων του νομού, ιδιαιτέρως δε αναφορικά με ενέργειες και δράσεις που αποσκοπούν στην αύξηση της απασχόλησης που μπορούν να παράγουν οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι του (Άξονας Ε).
- Παραγωγής ενημερωτικού υλικού για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Άξονας Ε).

Σε παράρτημα δίνεται κατάλογος έργων ανά Άξονα με στοιχεία προϋπολογισμού και προτεραιότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συσχέτιση αξόνων, μέτρων και έργων

Αξονες	Μέτρα	Έργα
Αξονας Α. Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης	Μέτρο Α.1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος: Διατήρηση, αποκατάσταση, και διαχείριση φυσικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης.	1. Αποκατάσταση υποβαθμισμένης περιοχής στην κοίτη του Ποταμού Κομπάτου. 2. Καθαρισμός, διευθέτηση και αντιδιαβρωτική προστασία της κοίτης χειμάρρων στο Δήμο Σώστη. 3. Παρεμβάσεις σε χειμάρρους της Κοινότητας Αμαξιάδων (Υποέργα 3.α. Επένδυση – στήριξη πρηνών χειμάρρου «Πλατανάκια» στην Κοινότητα Αμαξιάδων και ανάδειξη του ως χώρου αναψυχής, 3.β. Διαμόρφωση κοίτης χειμάρρου Νταμινάρ Ντερέ στην περιοχή παλιοί στάβλοι Άνω Αμαξιάδων, 3.γ. Διευθέτηση του χειμάρρου Ξεροπόταμος). 4. Μελέτες και έργα αντιμετώπισης των προβλημάτων πρόσχωσης της λίμνης Βιστωνίδας από τα φερτά του ποταμού Κομπάτου.
	Μέτρο Α. 2. Υποδομές για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Δυτική Ροδόπη.	3.α. Επένδυση – στήριξη πρηνών χειμάρρου «Πλατανάκια» στην Κοινότητα Αμαξιάδων και ανάδειξη του ως χώρου αναψυχής. 5. Βελτίωση ορεινού καταφυγίου στον οικισμό Πολύαρνο του Δήμου Ιάσμου. 6. Συντήρηση και ανάδειξη του μονοπατιού που διατρέχει την κοιλάδα του Κομπάτου. 7. Κατασκευή και ανάδειξη μονοπατιού στην τοποθεσία «Τα Μετέωρα της Θράκης» στον Δ. Ιάσμου. 8. Κατασκευή μικρών τεχνικών έργων και σήμανση δύο ορεινών διαδρομών συμπληρωματικών στο Ευρωπαϊκό ορειβατικό μονοπάτι Ε6. 9. Σήμανση του Ευρωπαϊκού ορειβατικού μονοπατιού Ε6. 10. Συντήρηση του οδικού δικτύου (χωματόδρομων) που οδηγεί στα μοναστηριακά συγκροτήματα του Παπικίου όρους. 11. Σήμανση προς τα μοναστηριακά συγκροτήματα του Παπικίου όρους. 12. Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: Τασμος-Τρίκορφο. 13. Βελτίωση χώρου αναψυχής στη θέση «Πλατανάκια» στις όχθες του ποταμού Τραύος. Δ. Σώστη. 15.β. Δημιουργία ξενώνα στην περιοχή Αγίασμα του Δήμου Σώστη 16. Ανάπλαση και ανάδειξη οικισμών στην Κοινότητα Αμαξιάδων (Υποέργα 16.α. Ορεινός οικισμός Μοναχών, 16.β. Οικισμός Κατσικά).
	Μέτρο Α.3. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση αστικών και περιαστικών περιοχών στην Δυτική Ροδόπη.	14. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον Δήμο Ιάσμου (Υποέργα: 14.α. Συντήρηση και αποκατάσταση παλιού νερόμυλου στον οικισμό Ιάσμου, 14.β. Πλακοστρώσεις πεζοδρομίων στην είσοδο του οικισμού Ιάσμου – Κατασκευή / εγκατάσταση Info κιόσκι, 14.γ. Δημιουργία χώρου αναψυχής στην είσοδο του οικισμού). 15. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον Δήμο Σώστη (Υποέργα: 15.α. Αναπλάσεις πλατειών και κοινοχρήστων χώρων σε ημιορεινούς οικισμούς, 15.β. Δημιουργία ξενώνα στην περιοχή Αγίασμα του Δήμου Σώστη, 15.γ. Δημιουργία χώρου αναψυχής στον οικισμό Β Κερασιά). 16. Ανάπλαση και ανάδειξη οικισμών στην Κοινότητα Αμαξιάδων: (Υποέργα 16.α. Ορεινός οικισμός Μοναχών, 16.β. Οικισμός Κατσικά). 17. Ανάπλαση περιοχών στην Κοινότητα Αμαξιάδων: (Υποέργα 17.α. Ανάπλαση χώρου εκατέρωθεν του χειμάρρου Άνω Αμαξιάδων, 17.β. Ανάπλαση χώρου περιμετρικά του γηπέδου ποδοσφαίρου στον οικισμό Αμαξιάδων, 17.γ. Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Αναστασιούπολης – Δημιουργία Info-κιόσκι).

Συσχέτιση αξόνων, μέτρων και έργων

Άξονες	Μέτρα	Έργα
Άξονας Β. Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης.	Μέτρο Β.1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος: Διατήρηση, αποκατάσταση, και διαχείριση φυσικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης.	18. Αποκατάσταση και ανάδειξη της κοίτης του Βοσβόζη στο τμήμα από ΥΕΒ έως Γέφυρα Υφαντών και από τη θέση ΥΕΒ έως τα Σύμβολα Δ. Κομοτηνής. 28. Διαμόρφωση του ρέματος που διέρχεται από τον οικισμό της Οργάνης.
	Μέτρο Β. 2. Υποδομές για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ανατολική Ροδόπη.	18. Αποκατάσταση και ανάδειξη της κοίτης του Βοσβόζη στο τμήμα από ΥΕΒ έως Γέφυρα Υφαντών και από τη θέση ΥΕΒ έως τα Σύμβολα Δ. Κομοτηνής. 19. Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: Κομοτηνή - Οικισμός Νυμφαία. 20. Ασφαλτόστρωση δασικής οδού από Δραγάτι ως Ορεινό Καταφύγιο Ορειβατικού Συλλόγου Ροδόπης στο ύψωμα Φύλακας. 21. Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: α) Οργάνη- Κέχρος, β) συνδέσεις οικισμών Οργάνης και Κέχρου με δορυφορικούς οικισμούς. 22. Δημιουργία υποδομών πρόσβασης (μονοπατιών) προς περιοχές Δρυμού, Ραγάδας, Εσοχής του Δ. Φιλύρας. 23. Ανάδειξη και οικοτουριστική ανάπτυξη του ορεινού τμήματος των δήμων Φιλύρας, Κομοτηνής, Αρριανών και των Κοινοτήτων Οργάνης και Κέχρου. 24. Ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου της φραγμαλιμένης Γρατινής στον Δ. Κομοτηνής. 26.1.ζ. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Κέχρου της Κοινότητας Κέχρου: Δημιουργία Λαογραφικού μουσείου 29. Υποδομές φιλοξενίας και αναψυχής στην Κοινότητα Οργάνης [Υποέργα: 29.α. Δημιουργία Δασικού χωριού, 29.β. Δημιουργία ξενώνα, 29.γ. Ανάπλαση περιοχής «Φυλάκιο Ακρίτας», 29.δ. Ανάπλαση της περιοχής «πηγές νερού», 29.ε. Διαμόρφωση χώρου εκδηλώσεων περιοχής «Αλάν Τεπέ» («Ακρίτας»)].
	Μέτρο Β.3. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση αστικών και περιαστικών περιοχών στην Ανατολική Ροδόπη.	25. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση του ιστορικού κέντρου, της κεντρικής πλατείας και μεμονωμένων κτηρίων της πόλης της Κομοτηνής. 26.1. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Κέχρου της Κοινότητας Κέχρου (Υποέργα: 26.1.α. Αναπαλαίωση κοινοτικού καταστήματος, 26.1.β. Αναπαλαίωση κτηρίων με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον 26.1.γ. Κατασκευή αίθουσας πολλαπλών χρήσεων, 26.1.δ. Δημιουργία χώρου αναψυχής, 26.1.ε. Ανάπλαση πλατείας, 26.1.ζ. Δημιουργία Λαογραφικού μουσείου). 26.2. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Χλόης της Κοινότητας Κέχρου (Υποέργα: 26.2.α. Δημιουργία Τουριστικού πάρκου, 26.2.β. Ανάπλαση χώρου αναψυχής, 26.2.γ. Αξιοποίηση ισόγειου χώρου υφιστάμενου κτίσματος, 26.2.δ. Δημιουργία παιδικής χαράς, 26.2.ε. Ανάπλαση πλατείας). 27. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε ορεινούς οικισμό της Κοινότητας Οργάνης (Υποέργα: 27.α. Ανάπλαση πλατείας Οργάνης, 27.β. Δημιουργία χώρου αναψυχής στην Οργάνη, 27.γ. Ανάπλαση περιοχής «Φυλάκιο Κάτω Καρδάμου».) 30. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την ανάπλαση του ορεινού οικισμού της Νυμφαίας του Δήμου Κομοτηνής.

Συσχέτιση αξόνων, μέτρων και έργων

Άξονες	Μέτρα	Έργα
<p>Άξονας Γ.</p> <p>Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του.</p>	<p>Μέτρο Γ.1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος: Διατήρηση, αποκατάσταση, και διαχείριση φυσικών πόρων του Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του .</p>	<p>31. Καθαρισμός και αποκατάσταση της υποβαθμισμένης κοίτης του Ποταμού Λίσσου (πρώην Φύλιουρή).</p> <p>32. Ακτομηχανική μελέτη αλιευτικού καταφυγίου Ιμέρου για την αποκατάσταση του θαλάσσιου οικοσυστήματος.</p> <p>41. Έργα για τη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση του Σπηλαίου «Πολύφημος» Μαρόνειας.</p>
	<p>Μέτρο Γ. 2. Υποδομές για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο όρος Ίσμαρος και στην ευρύτερη περιοχή .</p>	<p>33. Ανάπλαση παραλιακών οικισμών Αλκυόνας και Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρόνειας.</p> <p>34. Ανάδειξη παραλιακών δασυλλίων κατά μήκος της οδού Αλκυόνας-Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρόνειας.</p> <p>35. Ανάδειξη του δάσους μαύρης πεύκης και του χώρου ηφαιστιογενών πετρωμάτων στην περιοχή Πετρωτά του Δήμου Σαπών.</p> <p>36. Ανάδειξη της παραλίας Πετρωτών του Δ. Σαπών.</p> <p>37. Ανάδειξη και οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής "Πετρωτά" του Δήμου Σαπών: (Υποέργα: 37.α. Αναπαλαίωση του εγκαταλειμμένου παραδοσιακού χωριού Πετρωτά – Ανάδειξη αρχαίου λατομείου μυλόπετρας, 37.β. Ανάδειξη της ακρόπολης των Πετρωτών, 37.γ. Ανάδειξη του σπηλαίου Στρύμης-Διώνης).</p> <p>38. Ανάδειξη όρους Ίσμαρος.</p> <p>41. Έργα για τη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση του Σπηλαίου «Πολύφημος» Μαρόνειας.</p> <p>42. Ανάπλαση, αξιοποίηση περιαστικού αλσυλλίου στον οικισμό Σαπών.</p>
	<p>Μέτρο Γ.3. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση αστικών και περιαστικών περιοχών στο όρος Ίσμαρος και στην ευρύτερη περιοχή .</p>	<p>33. Ανάπλαση παραλιακών οικισμών Αλκυόνας και Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρόνειας.</p> <p>34. Ανάδειξη παραλιακών δασυλλίων κατά μήκος της οδού Αλκυόνας-Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρόνειας.</p> <p>42. Ανάπλαση, αξιοποίηση περιαστικού αλσυλλίου στον οικισμό Σαπών.</p>
	<p>Μέτρο Γ.4. Βελτίωση και λειτουργική ολοκλήρωση των λιμενικών υποδομών στην περιοχή παρέμβασης.</p>	<p>32. Ακτομηχανική μελέτη αλιευτικού καταφυγίου Ιμέρου για την αποκατάσταση του θαλάσσιου οικοσυστήματος.</p> <p>39. Αναβάθμιση λιμένα Μαρόνειας: Μελέτες για την αύξηση της λειτουργικότητας του λιμένα και την ενίσχυση της δυνατότητας φιλοξενίας αλιευτικών σκαφών και σκαφών αναψυχής καθώς και για την ανάδειξη του περιβάλλοντος χώρου.</p>
	<p>Μέτρο Γ.5. Προστασία πολιτισμικών πόρων του Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του .</p>	<p>40. Επέκταση ανασκαφικής έρευνας και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου Μαρόνειας.</p> <p>41. Έργα για τη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση του Σπηλαίου «Πολύφημος» Μαρόνειας.</p>

Συσχέτιση αξόνων, μέτρων και έργων

Άξονες	Μέτρα	Έργα
Άξονας Δ. Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους στον Νομό Ροδόπης.	Μέτρο Δ.1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος: Διατήρηση, αποκατάσταση, και διαχείριση φυσικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους στον Νομό Ροδόπης.	43. Διαχειριστικές παρεμβάσεις στη Λίμνη Ισμαρίδα (Υποέργα: 43.α. Μελέτη αποκατάστασης της λίμνης, 43.β. Αειφορική διαχείριση υδατικών πόρων στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Ισμαρίδας). 44. Καθαρισμός και αποκατάσταση της υποβαθμισμένης και περιβαλλοντικά ευαίσθητης περιοχής Λάγος του Δήμου Αιγείρου. 45. Καθαρισμός και αποκατάσταση υποβαθμισμένων και περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών στον Δήμο Νέου Σιδηροχωρίου. 46. Επέκταση και επικαιροποίηση, στον άξονα Ιμέρου – Γλυφάδας – Φαναρίου – Βιστωνίδας, της μελέτης «Έργα ανάδειξης – Προστασίας και Περιβαλλοντικά συμβατής Προσπέλασης στις περιοχές Ισμαρίδας λίμνης, και λιμνοθαλασσών Νομού Ροδόπης».
	Μέτρο Δ. 2. Υποδομές για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο τόξο των υγροτόπων και στην ευρύτερη περιοχή τους στον Νομό Ροδόπης.	44. Καθαρισμός και αποκατάσταση της υποβαθμισμένης και περιβαλλοντικά ευαίσθητης περιοχής Λάγος του Δήμου Αιγείρου. 46. Επέκταση και επικαιροποίηση, στον άξονα Ιμέρου – Γλυφάδας – Φαναρίου – Βιστωνίδας, της μελέτης «Έργα ανάδειξης – Προστασίας και Περιβαλλοντικά συμβατής Προσπέλασης στις περιοχές Ισμαρίδας λίμνης, και λιμνοθαλασσών Νομού Ροδόπης». 47. Χώρος φιλοξενίας για Άτομα με Αναπηρίες (ΑΜΕΑ). 48. Δημιουργία κατασκήνωσης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον οικισμό Γλυφάδας (Δ. Αιγείρου). 50. Δημιουργία ξενώνα στον οικισμό Νέου Σιδηροχωρίου. 52. Δημιουργία χώρου αναψυχής περιμετρικά ταμιεντήρα, μεταξύ Νέου Σιδηροχωρίου και Νέας Αδριανής.
	Μέτρο Δ.3. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση αστικών και περιφερειακών περιοχών στο τόξο των υγροτόπων και στην ευρύτερη περιοχή τους στον Νομό Ροδόπης.	49. Ήπιες Αρχιτεκτονικές Παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Αιγείρου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. (Υποέργα: 49.α. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής στην είσοδο του Φαναρίου, 49.β. Πλακοστρώσεις στην είσοδο του Φαναρίου, 49.γ. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής δίπλα στο γήπεδο ποδοσφαίρου του οικισμού Μέσης, 49.δ. Ανάπλαση-διαμόρφωση χώρου αναψυχής και πλακοστρώσεις στη Γλυφάδα). 51. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Νέου Σιδηροχωρίου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (Υποέργα: 51.α. Αναπλάσεις – διαμορφώσεις χώρων αναψυχής στο Νέο Σιδηροχώρι, 51.β. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Νέου Σιδηροχωρίου, 51.γ. Αναπαλαίωση της πρόσοψης καταστημάτων στο Νέο Σιδηροχώρι, 51.δ. Αναπαλαίωση παλαιάς εκκλησίας στο Νέο Σιδηροχώρι, 51.ε. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Νέας Αδριανής, 51.ζ. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Άγιοι Θεόδωροι, 51.η. Πλακόστρωση πεζοδρομίων περιμετρικά πλατείας στον οικισμό Παγουρίων, 51.θ. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής στον οικισμό Παγουρίων).
	Μέτρο Δ.4. Βελτίωση και λειτουργική ολοκλήρωση των λιμενικών υποδομών στην περιοχή παρέμβασης.	53. Αναβάθμιση αλιευτικού καταφυγίου Φαναρίου.

Συσχέτιση αξόνων, μέτρων και έργων

Αξονες	Μέτρα	Έργα
Αξονας Ε. Οριζόντιες δράσεις για τη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης.	Μέτρο Ε.1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος: Διατήρηση, αποκατάσταση, και διαχείριση φυσικών πόρων του Νομού Ροδόπης.	54. Εγκατάσταση και αρχική λειτουργία ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης πληροφοριών για τον χώρο ευθύνης της Διεύθυνσης Δασών Ροδόπης. 55. Ανόρθωση δασών – αναδασώσεις στον Νομό Ροδόπης. 56. Έργα ορεινής υδρονομίας στον Νομό Ροδόπης.
	Μέτρο Ε. 2. Προώθηση τοπικών προϊόντων του Νομού Ροδόπης.	57. Marketing Plan για την τυποποίηση, προβολή και προώθηση τοπικών προϊόντων και προϊόντων βιολογικής γεωργίας-κτηνοτροφίας του Νομού Ροδόπης. 68. Προώθηση της καλλιέργειας αρωματικών φυτών στον Νομό Ροδόπης.
	Μέτρο Ε.3. Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση ορεινών οικισμών στον Νομό Ροδόπης.	59. Αποκατάσταση ορεινών οικισμών στον Νομό Ροδόπης: Διερεύνηση προϋποθέσεων.
	Μέτρο Ε.4. Ανθρώπινοι πόροι.	60. Εκπαίδευση, εξειδίκευση και επανειδίκευση εργαζομένων: Ανάλυση των αναγκών κατάρτισης στον Νομό Ροδόπης και παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού.
	Μέτρο Ε.5. Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον Νομό Ροδόπης.	61. Ενημέρωση για τους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους του Νομού Ροδόπης. 62. Χάρτης δασικού οδικού δικτύου του Νομού Ροδόπης. 63. Συντήρηση δασικών οδών στον Νομό Ροδόπης. 64. Σήμανση δασικού οδικού δικτύου του Νομού Ροδόπης.

ΑΞΟΝΑΣ Α: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
4	Μελέτες και Έργα αντιμετώπισης των προβλημάτων πρόσχωσης της λίμνης Βιστωνίδας από τα φερτά του ποταμού Κομψάτου	200.000,00		1
5	Βελτίωση ορεινού καταφυγίου στον οικισμό Πολύαρνο του Δήμου Ιάσμου.	12.000,00	230.000,00	
6	Συντήρηση και ανάδειξη του μονοπατιού που διατρέχει την κοιλάδα του Κομψάτου	30.000,00	120.000,00	1
7	Κατασκευή και ανάδειξη μονοπατιού στην τοποθεσία «Τα Μετέωρα της Θράκης» στον Δ. Ιάσμου	30.000,00	350.000,00	1
8	Κατασκευή μικρών τεχνικών έργων και σήμανση δύο ορεινών διαδρομών συμπληρωματικών στο ορειβατικό μονοπάτι Ε6 (Αστραία - Τρίκορφο & Τρίκορφο Κρυστάλη)	30.000,00	70.000,00	1
9	Σήμανση του Ευρωπαϊκού Μονοπατιού Ε6 Σκανδιναβία – Αιγαίο	40.000,00		1
10	Συντήρηση του οδικού δικτύου (χωματόδρομων) που οδηγεί στα μοναστηριακά συγκροτήματα του Παπικίου όρους.		150.000,00	
11	Σήμανση προς τα μοναστηριακά συγκροτήματα του Παπικίου όρους		30.000,00	1
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		342.000,00	950.000,00	1

ΑΞΟΝΑΣ Α: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
12	Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: Ίασμος-Τρίκορφο.		230.000,00	2
14	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον Δήμο Ιάσμου (Υποέργα: 14.α. Συντήρηση και αποκατάσταση παλιού νερόμυλου στον οικισμό Ιάσμου, 14.β. Πλακοστρώσεις πεζοδρομίων στην είσοδο του οικισμού Ιάσμου – Κατασκευή / εγκατάσταση Info κιόσκι).	10.000,00	195.000,00	2
15	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον Δήμο Σώστη (Υποέργα: 15.α. Αναπλάσεις πλατειών και κοινοχρήστων χώρων σε ημιορεινούς οικισμούς, 15.β. Δημιουργία ξενώνα στην περιοχή Αγίασμα του Δήμου Σώστη, 15.γ. Δημιουργία χώρου αναψυχής στον οικισμό Β Κερασιά).	14.000,00	1.700.000,00	2
16	Ανάπλαση και ανάδειξη οικισμών στην Κοινότητα Αμαξάδων (Υποέργα 16.α. Ορεινός οικισμός Μοναχών, 16.β. Οικισμός Κατσίκια).	350.000,00	1.900.000,00	2
17.γ	Ανάπλαση περιοχών στην Κοινότητα Αμαξάδων: Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Αναστασιούπολης – Δημιουργία Info-κιόσκι.	7.000,00	40.000,00	2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		381.000,00	4.065.000,00	2

ΑΞΟΝΑΣ Α: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
14.γ	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον Δήμο Ιάσμου: Δημιουργία χώρου αναψυχής στην είσοδο του οικισμού.	12.000,00	55.000,00	3
17	Ανάπλαση περιοχών στην Κοινότητα Αμαξάδων: (Υποέργα 17.α. Ανάπλαση χώρου εκατέρωθεν του χειμάρρου Άνω Αμαξάδων, 17.β. Ανάπλαση χώρου περιμετρικά του γηπέδου ποδοσφαίρου στον οικισμό Αμαξάδων).	47.000,00	650.000,00	3
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		59.000,00	705.000,00	3

ΑΞΟΝΑΣ Α: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Δυτικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
1	Αποκατάσταση υποβαθμισμένης περιοχής στην κοίτη του Ποταμού Κομφάτου.	40.000,00	200.000,00	4
2	Καθαρισμός, διευθέτηση και αντιδιαβρωτική προστασία της κοίτης χειμάρρων που διασχίζουν οικισμούς του Δήμου Σώστη.		150.000,00	4
3	Παρεμβάσεις σε χείμαρρους της Κοινότητας Αμαξάδων (Υποέργα 3.α. Επένδυση – στήριξη πρηνών χειμάρρου «Πλατανάκια» στην Κοινότητα Αμαξάδων και ανάδειξή του ως χώρου αναψυχής, 3.β. Διαμόρφωση κοίτης χειμάρρου Νταμνάρ Ντερέ στην περιοχή παλιοί στάβλοι Άνω Αμαξάδων, 3.γ. Διευθέτηση του χειμάρρου Ξεροπόταμος).	12.000,00	165.000,00	4
13	Βελτίωση χώρου αναψυχής στη θέση «Πλατανάκια» στις όχθες του ποταμού Τράβος. Δ. Σώστη	15.000,00	100.000,00	4
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		67.000,00	615.000,00	4

ΑΞΟΝΑΣ Β: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
19	Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: Κομοτηνή - Οικισμός Νυμφαία		335.880,00	1
20	Ασφαλτόστρωση δασικού δρόμου από Δραγάτι ως Ορεινό Καταφύγιο Ορειβατικού Συλλόγου Ροδόπης στο ύψωμα Φύλακας.		1.080.000	1
21	Ασφαλτόστρωση δασικών οδών: α) Οργάνη- Κέχρος, β) συνδέσεις οικισμών Οργάνης και Κέχρου με δορυφορικούς οικισμούς.		6.162.000,00	1
23	Ανάδειξη και οικότουριστική ανάπτυξη του ορεινού τμήματος των δήμων Φιλύρας, Κομοτηνής, Αρριανών και των κοινοτήτων Οργάνης και Κέχρου	40.000		1
24	Ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου της φραγμαλίνης Γρατινής στον Δ. Κομοτηνής	50.000,00	400.000,00	1
26.1.ζ.	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Κέχρου της Κοινότητας Κέχρου: Δημιουργία Λαογραφικού μουσείου	9.000,00	150.000,00	1
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		99.000,00	8.127.880,00	1

ΑΞΟΝΑΣ Β: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
18	Αποκατάσταση και ανάδειξη της κοίτης του Βοσβόζη στο τμήμα από ΥΕΒ έως Γέφυρα Υφαντών και από τη θέση ΥΕΒ έως τα Σύμβολα Δ. Κομοτηνής.	40.000,00	700.000,00	2
26.1	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Κέχρου της Κοινότητας Κέχρου (Υποέργα: 26.1.α. Αναπαλαίωση κοινοτικού καταστήματος, 26.1.β. Αναπαλαίωση κτηρίων με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, 26.1.ε. Ανάπλαση πλατείας).	22.000,00	530.000,00	2
26.2.ε	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Χλόης της Κοινότητας Κέχρου: Ανάπλαση πλατείας.	4.000,00	20.000,00	2
27.α	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε ορεινούς οικισμό της Κοινότητας Οργάνης: Ανάπλαση πλατείας Οργάνης.	16.000,00	100.000,00	2
28	Διαμόρφωση του ρέματος που διέρχεται από τον οικισμό της Οργάνης.	25.000,00	20.000,00	2
29	Υποδομές φιλοξενίας και αναψυχής στην Κοινότητα Οργάνης [Υποέργα: 29.α. Δημιουργία Δασικού χωριού, 29.β. Δημιουργία ξενώνα, 29.γ. Ανάπλαση περιοχής «Φυλάκιο Ακρίτας», 29.δ. Ανάπλαση της περιοχής «πηγές νερού», 29.ε. Διαμόρφωση χώρου εκδηλώσεων περιοχής «Αλάν Τεπέ» («Ακρίτας»)].	131.000,00	1.510.000,00	2
30	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την ανάπλαση του ορεινού οικισμού της Νυμφαίας του Δήμου Κομοτηνής.	400.000,00	3.500.000,00	2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		638.000,00	6.380.000,00	2

ΑΞΟΝΑΣ Β: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
22	Δημιουργία υποδομών πρόσβασης (μονοπάτια) προς περιοχές Δρυμού, Ραγάδας, Εσοχής του Δήμου Φιλύρας.		30000	3
25	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και ανάπλαση του ιστορικού κέντρου, της κεντρικής πλατείας και μεμονωμένων κτηρίων της πόλης της Κομοτηνής.	150.000	Θα προκύψει από τη μελέτη	3
27	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε ορεινούς οικισμό της Κοινότητας Οργάνης (Υποέργα: 27.β. Δημιουργία χώρου αναψυχής στην Οργάνη, 27.γ. Ανάπλαση περιοχής «Φυλάκιο Κάτω Καρδάμου»).	15.000,00	120.000,00	3
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		165.000,00	150.000,00	3

ΑΞΟΝΑΣ Β: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της Ανατολικής Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητα
		Μελέτες	Κατασκευή	
26.1	Έπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Κέχρου της Κοινότητας Κέχρου (Υποέργα: 26.1.γ. Κατασκευή αίθουσας πολλαπλών χρήσεων, 26.1.δ. Δημιουργία χώρου αναψυχής)	24.000,00	60.000,00	4
26.2	Έπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στον οικισμό Χλόης της Κοινότητας Κέχρου (Υποέργα: 26.2.α. Δημιουργία Τουριστικού πάρκου, 26.2.β. Ανάπλαση χώρου αναψυχής, 26.2.γ. Αξιοποίηση ισόγειου χώρου υφιστάμενου κτίσματος, 26.2.δ. Δημιουργία παιδικής χαράς).	28.000,00	340.000,00	4
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		52.000,00	400.000,00	4

ΑΞΟΝΑΣ Γ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
35	Ανάδειξη του δάσους μαύρης πεύκης και του χώρου ηφαιστιογενών πετρωμάτων στην περιοχή Πετρωτά του Δήμου Σαππών.		40.000,00	1
38	Ανάδειξη όρους Ίσμαρος		60.000,00	1
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ			100.000,00	1

ΑΞΟΝΑΣ Γ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
31	Καθαρισμός και αποκατάσταση της υποβαθμισμένης κοίτης του Ποταμού Λίσσου (πρώην Φιλιουρή).	50.000,00	900.000,00	2
32	Ακτομηχανική μελέτη αλιευτικού καταφυγίου Ιμέρου για την αποκατάσταση του θαλάσσιου οικοσυστήματος.	20.000,00		2
36	Ανάδειξη της παραλίας Πετρωτών του Δ. Σαπών.	40.000,00	480.000,00	2
37	Ανάδειξη και οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής "Πετρωτά" του Δήμου Σαπών: (Υποέργα: 37.α. Αναπαλαίωση του εγκαταλειμμένου παραδοσιακού χωριού Πετρωτά – Ανάδειξη αρχαίου λατομείου μολόπετρας, 37.β. Ανάδειξη της ακρόπολης των Πετρωτών, 37.γ. Ανάδειξη του σπηλαίου Στρύμης-Διώνης).	330.000,00	1.780.000,00	2
39	Αναβάθμιση λιμένα Μαρώνειας: Μελέτες για την αύξηση της λειτουργικότητας του Λιμένα και την ανάπτυξη της δυνατότητας φιλοξενίας αλιευτικών σκαφών και σκαφών αναψυχής καθώς και για την ανάδειξη του περιβάλλοντος χώρου.	50.000,00	800.000,00	2
40	Επέκταση ανασκαφικής έρευνας και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου Μαρώνειας.			2
41	Έργα για την διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση του Σπηλαίου «Πολύφημος» Μαρώνειας		2.000.000,00	2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		490.000,00	5.960.000,00	2

ΑΞΟΝΑΣ Γ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Όρους Ίσμαρου και της ευρύτερης περιοχής του

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
34	Ανάδειξη παραλιακών δασυλλίων κατά μήκος της οδού Αλκυόνας-Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρώνειας.	15.000,00	60.000,00	3
42	Ανάπλαση, αξιοποίηση περιαστικού αλσυλλίου στον οικισμό Σαπών.	12.000,00	55.000,00	3
33	Ανάπλαση παραλιακών οικισμών Αλκυόνας και Προφήτη Ηλία του Δήμου Μαρώνειας.		1.000.000,00	4
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		27.000,00	1.115.000,00	3-4

ΑΞΟΝΑΣ Δ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
43	Διαχειριστικές παρεμβάσεις στη Λίμνη Ισμαρίδα (Υποέργα: 43.α. Μελέτη αποκατάστασης της λίμνης, 43.β. Αειφορική διαχείριση υδατικών πόρων στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Ισμαρίδας).	350.000	1.100.000,00	1
44	Καθαρισμός και αποκατάσταση της υποβαθμισμένης και περιβαλλοντικά ευαίσθητης περιοχής Λάγος του Δήμου Αιγείρου.	25.000	200.000,00	1
45	Καθαρισμός και αποκατάσταση υποβαθμισμένων και περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών στον Δήμο Νέου Σιδηροχωρίου.	40.000	400.000,00	
46	Επέκταση και επικαιροποίηση, στον άξονα Ιμέρου – Γλυφάδας – Φαναρίου – Βιστωνίδας, της μελέτης «Έργα ανάδειξης – Προστασίας και Περιβαλλοντικά συμβατής Προσπέλασης στις περιοχές Ισμαρίδας λίμνης, και λιμνοθαλασσών Νομού Ροδόπης».			1
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		415.000,00	1.700.000,00	1

ΑΞΟΝΑΣ Δ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
49	Ήπιες Αρχιτεκτονικές Παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Αιγείρου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. (Υποέργα: 49.α. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής στην είσοδο του Φαναρίου, 49.β. Πλακοστρώσεις στην είσοδο του Φαναρίου).	10.000	95.000,00	2
50	Δημιουργία ξενώνα στο Ν. Σιδηροχώρι	50.000	500.000,00	2
51	Ήπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Νέου Σιδηροχωρίου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (Υποέργα: 51.α. Αναπλάσεις – διαμορφώσεις χώρων αναψυχής στο Νέο Σιδηροχώρι, 51.β. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Νέου Σιδηροχωρίου, 51.γ. Αναπαλαίωση της πρόσοψης καταστημάτων στο Νέο Σιδηροχώρι, 51.δ. Αναπαλαίωση παλαιάς εκκλησίας στο Νέο Σιδηροχώρι).	64.000,00	795.000,00	2
53	Αναβάθμιση αλιευτικού καταφυγίου Φαναρίου	40.000,00	1.500.000,00	2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		164.000,00	2.890.000,00	2

ΑΞΟΝΑΣ Δ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
49	Έπιες Αρχιτεκτονικές Παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Αιγείρου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. (Υποέργα: 49.γ. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής δίπλα στο γήπεδο ποδοσφαίρου του οικισμού Μέσης, 49.δ. Ανάπλαση-διαμόρφωση χώρου αναψυχής και πλακοστρώσεις στη Γλυφάδα).	27.000,00	265.000,00	3
51	Έπιες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε οικισμούς του Δήμου Νέου Σιδηροχωρίου που αποτελούν πύλες εισόδου στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (Υποέργα: 51.ε. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Νέας Αδριανής, 51.ζ. Πλακοστρώσεις στον οικισμό Άγιοι Θεόδωροι, 51.η. Πλακόστρωση πεζοδρομίων περιμετρικά πλατείας στον οικισμό Παγουρίων, 51.θ. Ανάπλαση – διαμόρφωση χώρου αναψυχής στον οικισμό Παγουρίων).	13.000,00	230.000,00	3
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		40.000,00	495.000,00	3

ΑΞΟΝΑΣ Δ: Διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του τόξου των υγροτόπων και της ευρύτερης περιοχής τους

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
47	Χώρος φιλοξενίας για Άτομα με Αναπηρίες (ΑΜΕΑ).	50.000,00	800.000,00	4
48	Δημιουργία κατασκήνωσης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον οικισμό Γλυφάδας (Δ. Αιγείρου).	50.000,00	800.000,00	4
52	Δημιουργία χώρου αναψυχής περιμετρικά ταμιευτήρα, μεταξύ Νέου Σιδηροχωρίου και Νέας Αδριανής.	18.000,00	300.000,00	4
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		118.000,00	1.900.000,00	4

ΑΞΟΝΑΣ Ε: Οριζόντιες δράσεις για την διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης

α/α έργου	Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός (€)		Προτεραιότητες
		Μελέτες	Κατασκευή	
54	Εγκατάσταση και αρχική λειτουργία ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης πληροφοριών για τον χώρο ευθύνης της Διεύθυνσης Δασών Ροδόπης		60.000,00	1
61	Ενημέρωση για τους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους του Νομού Ροδόπης		500.000,00	1
62	Χάρτης δασικού οδικού δικτύου του Νομού Ροδόπης.		45.000,00	1
64	Σήμανση δασικού οδικού δικτύου του Νομού Ροδόπης		75.000,00	1
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ			680.000,00	1
55	Ανόρθωση δασών – αναδασώσεις στον Νομό Ροδόπης	30.000,00	10.166.200,00	2
56	Έργα ορεινής υδρονομίας στον Νομό Ροδόπης		6.795.000,00	2
59	Αποκατάσταση ορεινών οικισμών στον Νομό Ροδόπης: Διερεύνηση προϋποθέσεων	115.000,00		2
60	Κατάρτιση για την εκπαίδευση, εξειδίκευση και επανειδίκευση εργαζομένων με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας στον Νομό Ροδόπης	180.000,00		2
63	Συντήρηση δασικών δρόμων στον Νομό Ροδόπης.		850.000	2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		325.000,00	17.811.200,00	2
57	Marketing Plan (MP) για την τυποποίηση, προβολή και προώθηση τοπικών προϊόντων και προϊόντων βιολογικής γεωργίας-κτηνοτροφίας του Νομού Ροδόπης		500.000	3
58	Προώθηση της καλλιέργειας αρωματικών φυτών στον Νομό Ροδόπης	220.000	180.000,00	3
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		220.000,00	680.000,00	3